

Ing. Janez Jerman

Izkoriščanje gozdov

Ing. Janez Jerman

Izkoriščanje gozdov

Priročnik

Društvo logarjev LRS — »Slovenski gozdar«

KOČEVJE 1960

Glavna veja gozdarstva je proizvodnja lesa, katero pospešujeta in umno uravnavata vzgoja in nega gozdov. Izkoriščanje gozdov je obenem začetna in zaključna stopnja gojenja. Z določitvijo drevja za posek in s sečnjo izvaja gojitelj zaključne ukrepe pri proizvodnji lesa. S podiranjem in izdelavo drevja ter z izvozom izdelkov iz gozda pa že opravljamo priprave za vzrast novih mladih in zdravih sestojev.

Zato je naša ljudska oblast izdala zakon o gozdovih, ki jasno predpisuje, kako se gozdovi izboljšajo in ohranijo ter na najprimernejši način izkoriščajo.

Gozdarji, ki spremljamo razvoj drevesa od njegovega unetnega ali naravnega nastanka, ga negujemo in varujemo tja do stoletne starosti in dalje, najbolje vemo, da ne smemo zanemariti po toliko letih in s toliko truda pridobljeno dragoceno surovino — les — pri poseku, izdelavi, spravi in končno pri predelavi in uporabi v razne namene. Prav ta namen umnega izkoriščanja gozdnega bogastva ima pričujoča knjiga, katero izdajamo v skrajšani in izpopolnjeni obliki, prilagojeni vsem strokovnim delavcem v gozdarstvu.

Mogoče bo kdo očital delu, da ne obravnava vsega, kar doprinaša hiter in nezadržen razvoj tehnike v svetu napredku v gozdarstvu. Res nam zelo omejen obseg in namen dela ni omogočil navesti vseh novosti, ki se porajajo v raznih naprednih gozdnatih deželah, zato smo snov omejili na tak obseg

in tak način obravnavanja, ki je že ali ga bo kmalu mogoče uspešno prilagoditi našim prilikam gozdnega gospodarstva, in ki bo pripomogel k uvajanju umnega gospodarjenja z lesom ter k občutnemu povečanju proizvodnosti v naših gozdovih. Ta knjiga naj razširi doma in v tujini temeljito preizkušena načela in sredstva za preudarnejše pridobivanje lesa v vse gozdnate predele, da bo les dajal skupnosti največji možni dohodek in na ta način doprinesel svoj delež k dvigu življenjske ravni naših delovnih ljudi.

Dosedanje oblike vzgoje gozdarskih strokovnih delavcev niso dajale dovolj podlage, da bi gozdarji in delavci mogli samostojno in dovolj gospodarno opravljati številna odgovorna dela, katera nam nalaga socialistično gospodarstvo in družba. Predvsem je ta ugotovitev pomembna za gozdarstvo, ki še nima utrjenega načina dela in prav počasi ter z odporom uvaja naprednejše postopke in delovne pripomočke. Prav zato je potrebno in razveseljivo, da smo Slovenci dobili nekaj strokovnih knjig vsaj iz važnejših vej gozdarske vede. To nalogo strokovnega dviganja osnovnih gozdarskih delavcev je prevzelo Društvo logarjev Ljudske republike Slovenije, ki s to knjigo začneja izpolnjevati svojo nalogo in obljubo. Sledilo bo še več drugih strokovnih del naših domačih piscev. V kolikor pa uspemo priskrbeti devizna sredstva, bomo posredovali naši stroki tudi nekaj prevodov pomembnejših strokovnih del tujih piscev in strokovnjakov.

Krajše sestavke in novice iz vsakdanjih izkušenj naših in tujih gozdarskih kolektivov, delavcev in strokovnjakov bomo objavljali v našem strokovnem glasilu »Slovenski gozdar«. Tako skušamo vsaj v neki

meri uveljaviti načelo: »Kolikor znaš, toliko veljaš!«
S tem se hočemo tudi zvesto držati besed tov. Tita:
»Gozdu vračajmo tisto, kar smo mu vzeli!«

Trdno smo prepričani, da bodo vsi kolektivni podjetij in ustanov, gozdarji, gozdni delavci in strokovnjaki z razumevanjem podprli naše prizadevanje in pridno segali po naših knjižnih zbirkah in strokovni reviji »Slovenski gozdar«. Na ta način ne bomo samo povečali tehničnega znanja sebi in svojim uslužbenecem, ampak si bomo zagotovili tudi večji tehnični napredek, boljšo gospodarnost z lesom in večjo proizvodnost dela. Knjižico smo izdali v žepni obliki, da bo lahko vedno pri roki našim gozdarjem in delavcem na terenu in po raznih deloviščih.

V Tržišču dne 24. februarja 1960.

ALOJZ ZAVRŠNIK

K A Z A L O

UVODNE MISLI	5
PRVO POGlavJE	9
ZGRADBA DREVESA IN LESA	9
I. UVOD	9
1. Kako spoznamo lesne vrste	10
2. Zgradba in rast drevja	15
II. NOTRANJA ZGRADBA LESA	20
1. Branike (letni ali prirastni kolobarji)	20
2. Beljava in črnjava	24
3. Nepravo zdravo jedro	25
4. Vrste celic v lesu	26
5. Kambij	27
6. Lubje	28
III. OSNOVNI DELI LESNE ZGRADBE	30
1. Cevi in traheje	30
2. Traheide	31
3. Lesna vlakna	32
4. Lesni parenhim	32
5. Strženovi trakovi	33
DRUGO POGlavJE	35
TEHNOLOGIJA LESA	35
I. ZUNANJOST DREVESA	35
II. KEMIČNA SESTAVA LESA	39
III. TEHNIČNE LASTNOSTI LESA	40
1. Lepotilne lastnosti lesa	40
2. Fizične lastnosti lesa	42
3. Mehanične lastnosti lesa	47
4. Fizično-kemične lastnosti lesa	51
IV. NAPAKe LESA	53
1. Napake rasti ali zgradbe lesa	54

2. Prirodne napake lesa	60
3. Gnilobe	63
4. Trohnenje	68
5. Napake, ki jih povzročajo žuželke	70
TRETJE POGlavJE	75
IZKORIŠČANJE GOZDOV IN LESA	75
UVOD	75
I. OCENITEV ODKAZANEGA SEČIŠČA, KAKOVOST SESTOJA, NAČINI PRODAJE IN NAKUPA LESA. O CENI LESA	76
1. Ocenitev lesne mase na odkazanem sečišču	76
2. Kakovost sestoja	78
3. Načini prodaje in nakupa lesa	80
4. O prodajni ceni	81
II. ZAKONODAJA IN GOZDARSKI PREDPISI O IZKORIŠČANJU GOZDOV	82
III. ORODJE IN PRIPRAVE ZA PODIRANJE DREVJA IN IZDELAVO GOZDNIH SORTIMENTOV	85
ROČNO ORODJE	85
1. Ročne žage	85
2. Sekire	104
3. Klini	111
4. Priprave za majenje, lupljenje in strganje lubja	113
5. Cepini	114
6. Merilne priprave za prikrojevanje debel	118
7. Nožne dereze	119
8. Nakolenke	119
9. Orodje za cepljenje	120
10. Orodje za tesanje	121
IV. SEČNJA IN IZDELAVA DREVJA	123
1. Pripravljala dela za podiranje	123
2. Podiranje z žago in sekiro	126
3. Podiranje samo z žago ali samo s sekiro	134
4. Podkopavanje dreves in krčenje panjev	136
5. Podiranje na suš	136
6. Podiranje z motornimi žagami	137
7. Obdelava podrtih dreves	140

V. IZDELAVA GOZDNIH SORTIMENTOV . . .	145
I. Okrogli les	146
a) Hlodi	146
b) Dolgi okrogli les	148
c) Drobni tehnični les	150
II. Tesani les	152
a) Tesani les iglavcev	153
b) Železniški pragi	153
III. Cepljeni tehnični les	155
a) Doge	156
b) Vesla	161
c) Skodle	161
č) Les za kolarje	162
d) Trsno kolje	162
e) Drobni cepljeni les	163
f) Les za lesno volno	163
IV. Drva	164
V. Les za kemično presnovo	167
a) Les za celulozo in lesovino	167
b) Les za pridobivanje tanina	168
c) Les za suho destilacijo	169
VI. Prevzemanje gozdnih sorti- mentov	169
VII. Počiščenje sečišča	171
VIII. Zaščita gozdnih sortimentov na sečišču	174
IX. O delu in organizaciji dela v gozdu	176
1. O gozdnem delu	176
2. O organizaciji dela v gozdu	177
X. Ostali gozdni proizvodi	180
1. Oglje	181
2. Lubje	191
3. Smola	193
4. Eterična olja	197
5. Zdravilna zelišča	199
6. Industrijske rastline	199
7. Gozdna paša	202
8. Stelja	204

ČETRTO POGlavJE	209
SPRAVILO IN PREVOZ IZ GOZDA	209
O NAČELIH PRI SPRAVILU SORTIMENTOV	209
I. SPRAVILO DOLGIH SORTIMENTOV	214
1. Vlečna moč, trenje in teža lesa	214
2. Ročno spravilo in spravilo s pomočjo tež- nosti	217
a) Spravilo z ročnim orodjem	218
b) Spravilo z ročnimi vozili	221
c) Spuščanje s konopljenimi in žičnimi vrvmi	226
3. Spravilo lesa z živinsko vprego	230
A. Vprežna živina	230
a) Potezna moč konja in goveda	230
b) Prehrana in oprema vprežne živine	232
B. Spravilne naprave na živinsko vprego	235
a) Vlačenje brez pripomočkov	235
b) Vlačenje s pločevinastimi kapami	238
c) Vlačenje s ponvami	239
č) Vprežne sani	242
d) Voziček iz jeklenih cevi	243
e) Vlačilna naprava »Raco«	244
f) Leseno vitlo	246
C. Vozila na živinsko vprego	248
a) Vozila za vlačenje	248
b) Vozila za prevoz sortimentov	250
4. Spravilo z vlačilci	252
5. Spravilo z vitli in žičnimi žerjavi	254
a) Motorni vitli	254
b) Ročni vitli za spuščanje	256
c) Žični žerjavi in žičnice	258
II. SPRAVILO DROBNEGA LESA	262
1. Ročno spravilo s pomočjo težnosti	263
a) Nošnja s pripomočki	263
b) Spuščanje, valjanje in metanje	265
c) Prevoz drobnega lesa z vozički in san- kami	268

2. Spravilo drobnih sortimentov z živinsko vprego	272
3. Spravilo drobnih sortimentov z vlačilci	274
4. Spravilo s spuščanjem po žičnih vrveh	274
PRILOGA	281
Uporabnost glavnih domačih vrst lesa	281
Tabele	292
Pravilno izkoriščanje kuriva	299
 KAZALO	 307